

Ерфан Є.А.,
Гурчумелія У.І.,
Ерфан Г.Ю.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ ТРАНСКОРДОННИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ З СУСІДНІМИ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ ЄС

В статті проаналізовано питання транскордонного співробітництва в контексті політики регіонального розвитку прикордонних регіонів України. Дана оцінка транскордонної співпраці Закарпатської області з країнами-членами ЄС. Досліджено проблеми ефективної організації транскордонної співпраці України із прикордонними партнерами і сформульовано ключові напрямки та стратегічні завдання транскордонного співробітництва України. Відображено бачення перспектив та можливостей покращення стану транскордонних зовнішньоекономічних зв'язків України за умов розширення ЄС на схід.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, євроінтеграція, Європейська Політика Сусідства, місцеве самоврядування.

ВСТУП

Розвиток процесів європейської інтеграції обумовлює посилення процесів регіоналізації, підвищуючи роль та значення окремих територіально-адміністративних одиниць у національній та європейській економіці. Процес європейської інтеграції приводить, з одного боку, до уніфікації, а з іншого – до поляризації європейського простору. Перше втілюється в єдиній регіональній політиці Європейського Союзу та рекомендаціях Ради Європи.

Однак, регіональна політика ЄС спрямована на створення таких умов для регіонів, які стимулюватимуть мобілізацію внутрішніх можливостей щодо підвищення ефективності використання власного потенціалу територій та інших локальних ініціатив, серед яких вагому роль відіграє міжтериторіальне та транскордонне співробітництво.

Процеси створення єдиного простору найбільш відчутно позначаються на житті мешканців прикордонних регіонів, наявність кордону для яких є вагомим обмежуючим чинником соціально-економічного розвитку. Більшість прикордонних територій у країнах Європи є менш розвинутими, ніж центральні. Для України ситуація дещо інша, пов'язана з тим, що лише західні прикордонні території розвивалися з відповідною специфікою – а східні та північні області України, які стали прикордонними після проголошення незалежності України, раніше розвивалися як внутрішні регіони держави.

Прикордонні регіони Європи вже давно налагодили взаємні контакти між державними регіональними органами влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, суб'єктами господарювання. Розвиток транскордонного співробітництва при збереженні специфіки, самобутності та індивідуальності кожної зі сторін, значною мірою, дозволяє успішно вирішувати локальні проблеми, максимально використовуючи національний потенціал і поступово згладжувати рецидиви периферійності у соціально-економічному розвитку окремих територіально-адміністративних одиниць на благо їх населення та держав у цілому.

Україна обрала стратегічний курс на інтеграцію до Європейського Союзу. Цей напрям став визначальним чинником суспільно-політичних перетворень у державі. При цьому найважливішу роль відіграє транскордонне співробітництво (ТКС) для прикордонних територій України, які стали об'єктом регіональної політики ЄС. В якості елемента державної політики ТКС сьогодні займає достатньо важливе місце в системі пріоритетів як соціально-економічного розвитку, так і в пошуку та оптимізації напрямків щодо європейської інтеграції України[2, с.81].

Проблемами дослідження прикордонних територій, міжтериторіального та транскордонного співробітництва в Україні інтенсивно займаються з середини 90-х років. Вчені виявляють значну зацікавленість до проблематики транскордонного співробітництва. Наукові дослідження з питань транскордонного співробітництва здійснювали такі відомі вітчизняні науковці та фахівці: П. Беленький, М.І.Долішній, Н.П. Луцишин, Н.А. Мікула, В.П.Мікловда, М.А.Лендел, Є.Б.Кіш, В.В.Сухенко, Ю.Г.Губан, О.В.Погрибенник, П.І.Шилепницький та інші.

Проблематика більшості досліджень стосується конкретних прикордонних територій. У вітчизняній науці на даний час відсутні системні дослідження транскордонних регіонів та ТКС. Дослідження проблем міжнародної співпраці регіонів, зокрема прикордонних та транскордонних, виявлення взаємного впливу

суміжних територій сусідніх країн, становлення та розвиток транскордонного співробітництва, узагальнення закономірностей, основних принципів та організаційно-правових форм його розвитку представляє неабиякий інтерес для системного вивчення на прикладі прикордонних регіонів України, адже наша держава має значні потенційні можливості щодо розвитку ТКС, маючи 1390 кілометрів сухопутного кордону з країнами ЄС.

Транскордонне співробітництво у вузькому розумінні можна розглядати як ефективний інструмент державної регіональної політики, спрямованої на забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності регіонів. ТКС у широкому розумінні є суспільною комунікацією та інтегрованим розвитком суміжних прикордонних територій з подоланням створених кордонами бар'єрів.

Дослідження теоретичних засад євроінтеграційної та євро регіональної політики, розвитку євро регіональної співпраці прикордонних територій України, застосування прогресивних євро регіональних інтеграційних моделей, її складових є актуальним і важливим науковим завданням в контексті сучасного динамічного розвитку євроінтеграційного процесу.

Методи дослідження базуються на системному загальнотеоретичному осмисленні проблем транскордонного співробітництва. У статті використано діалектичний метод наукового пізнання, а також загальнонаукові методи пізнання: метод теоретичного узагальнення, метод порівняльного аналізу і синтезу, угруповання і класифікації, метод порівняння та експертних оцінок, логічного узагальнення.

Завдання авторів полягає у визначенні місця ТКСу процесі реалізації стратегії європейської інтеграції України, яке обумовлене необхідністю формування системи транскордонного співробітництва України згідно принципів регіональної політики ЄС, отримання додаткових джерел, ресурсів, рівноправного включення до системи євро регіонального співробітництва країн ЄС.

I. Тенденції розвитку транскордонного співробітництва України в рамках реалізації Європейської політики сусідства

Транскордонне співробітництво в сучасних політико-економічних умовах набуває все суттєвішого значення для розвитку більшості регіонів України. Україна долучилася до транскордонного співробітництва ще у 1993 р. в рамках курсу на євроінтеграцію.

Згідно закону України «Про транскордонне співробітництво» під транскордонним співробітництвом розуміють спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [1].

Оскільки, із набуттям Україною незалежності переважна більшість областей стали прикордонними, то доцільним стало розроблення політики регіонального розвитку, скерованої на активізацію внутрішніх джерел економічного розвитку регіонів з урахуванням їх прикордонного статусу. З огляду на це, концепція державної регіональної політики передбачає розвиток ТКС як дієвого засобу зміцнення міждержавних відносин і вирішення регіональних проблем у контексті налагодження міжнародного співробітництва у сфері регіональної політики і наближення національного законодавства в цих питаннях до норм і стандартів Європейського Союзу.

Відносини між Україною та ЄС, що належать також до співпраці місцевих і регіональних органів влади України та держав-членів Євросоюзу на даний час формуються за допомогою Європейської політики сусідства – інструменту зовнішньої політики ЄС, що призначений для країн, з якими він межує

Одним із загальних інструментів, що забезпечує пряму підтримку ЄС прикордонному співробітництву на зовнішніх кордонах Євросоюзу, є Європейський Інструмент Сусідства та Партнерства (ЄІСП). Сучасне транскордонне співробітництво сусідніх регіонів Угорщини, Словаччини, Румунії та України (що стосуються, наприклад, сприяння соціально-економічному розвитку, вирішення проблем у сфері охорони навколишнього середовища, здоров'я людей чи заохочення співпраці на місцевому рівні) здійснюється в рамках ЄІСП.

Загальний бюджет ЄІСП складає майже 12 мільярдів євро на період 2007 – 2013 років. Розгляд проектів та фінансування фактично розпочався з 2007 року (табл.1). Власний внесок партнерів у фінансуванні проектів має становити 25%. Єврокомісія підготувала Стратегії з транскордонного співробітництва на 2007 – 2013 рр., Регламент і правила впровадження для ENPI, Спільні програми сусідства, в тому числі «Україна–Польща–Білорусь», «Україна–Угорщина–Словаччина–Румунія», «Україна–Румунія–Молдова» на 2007 – 2013 рр.

Таблиця 1. Європейський інструмент сусідства та партнерства – пріоритети та асигнування України [3]

Пріоритети фінансування (2007-2013) - ENPI		Колишні пріоритети та фінансування (2002 – 2006) – TACIS	
1.Розвиток демократії та управління	€148.2 млн. (30%)	1.Інституціональна, правова та адміністративна реформи	€355 млн.
2.Регуляторна реформа та адміністративний розвиток	€148.2 млн. (30%)	2.Приватний сектор та допомога в економічному розвитку	
3.Розвиток інфраструктури	€197.6 млн. (40%)	3.Подолання соціальних наслідків переходу	
Разом	€494.0 млн. (100%) На особу: €10,6	Разом	€355 млн.

Використанню наявних можливостей, залученню нових механізмів взаємодії і фінансових ресурсів ЄС для поглиблення транскордонного співробітництва регіонів України та ЄС слугує новий Європейський інструмент сусідства і партнерства у вимірі першої програми «Польща–Україна–Білорусь 2007–2013» (Волинська, Закарпатська, Львівська області – основні регіони; Рівненська, Тернопільська області – додаткові регіони), фінансування якого складає 186,201 млн. євро. Новизна полягає у збільшенні економічної складової спільних програм, яку українська сторона не використовує на сьогодні. Загальний бюджет сегменту транскордонного співробітництва складає 1,1 млрд. євро. (Розмір повного фінансування програм на період 2007-2013 років складає 11 млрд. 181 млн.) [4].

Безпосередньо цілі європейської політики сусідства реалізуються через Плани, які розробляються, узгоджуються і реалізуються спільно з країнами-партнерами. Плани дій сфокусовані на наступних пріоритетних напрямках співробітництва ЄС з сусідніми країнами: політичний діалог та реформи; соціально-економічні реформи та розвиток; торгівля, ринкові та регуляторні реформи; юстиція та внутрішні справи; енергетика, транспорт, інформаційне суспільство та навколишнє середовище; гуманітарні контакти. Особлива підтримка в рамках ЄПС надається регіональному співробітництву.

З-поміж пріоритетів активізації ТКС регіонів України та ЄС шляхом використання політики сусідства, її механізмів, слід відзначити зовнішньоекономічне та інвестиційне співробітництво, правове оформлення працевлаштування громадян України в країнах ЄС, введення системи спрощеної процедури отримання віз жителями прикордонних регіонів та спрощення системи перетину шенгенського кордону у розрізі «місцеві поїздки у прикордонних регіонах» через запровадження в дію інституту малого прикордонного руху протягом 2006–2010 років між Україною, Угорщиною, Польщею та Словаччиною.

Європейська політика сусідства в Україні спрямована зокрема на виконання Плану дій Україна-ЄС і відповідно її реалізація регламентується низкою нормативно-правових актів у сфері транскордонного співробітництва. На сьогодні в Україні вкрай необхідним є збільшення повноважень місцевих органів влади та місцевого самоврядування, надання їм більшої самостійності у вирішенні спільних з регіонами сусідніх держав завдань міжрегіонального та транскордонного співробітництва і необхідність нормативно-правового врегулювання цих питань.

Інший важливий вимір транскордонного співробітництва України в рамках реалізації Європейської політики сусідства – це здатність вітчизняних органів державного управління, органів місцевого самоврядування та громадських організацій використати фінансові ресурси ЄС та структурних фондів, які спрямовуються виключно на ТКС.

З огляду на це, важливість прикордонних регіонів у загальному процесі євроінтеграції залишається пріоритетним і має зростаючу тенденцію. Залучення органів місцевого самоврядування, місцевих органів влади і третього сектора до розбудови та розвитку ТКС є особливо важливим завданням.

2. Оцінка транскордонної співпраці Закарпатської області з прикордонними регіонами країн членів ЄС

Історично так склалося, що Закарпаття знаходиться в серці Європи, тому для нього європейський вектор зовнішньої політики держави є надзвичайно важливим.

Закарпаття має унікальне геополітичне та географічне положення. Розташоване на крайньому південному заході України, займає південно-східну частину Українських Карпат і Притисянську низовину, межує з Угорщиною, Польщею, Словаччиною, Румунією

Через територію області проходять кордони України з чотирма державами, зокрема з Польщею на північному заході (довжина кордону складає 33.4 км), Словаччиною на заході (довжина кордону – 98.5км),

Угорщиною на півдні (довжина кордону – 130 км) та Румунією на південному заході (довжина кордону – 205.4 км).

Водночас, у західному напрямку Закарпатської області проходить енергетичний та транспортний коридори, що, разом з іншими факторами, представляє величезний потенціал для розвитку міжнародних відносин економічного, наукового і політичного характеру.

Протягом тривалого часу транскордонне співробітництво між Закарпатською областю та регіонами сусідніх країн продовжує слугувати прикладом цивілізованої та прагматичної міжрегіональної співпраці.

З метою координації діяльності у підготовці, здійсненні та реалізації програм і проектів розвитку територій Закарпатської області та регіонів сусідніх країн між Закарпаттям і регіонами сусідніх держав укладено ряд угод.

Зокрема, розвиток транскордонного співробітництва між Закарпатською областю та прикордонними регіонами Словачької Республіки здійснюється відповідно до таких діючих угод: Угода про співробітництво між Закарпатською областю та Пряшівським самоврядним краєм; Угода про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво між Закарпатською областю та Кошицьким самоврядним краєм. Згідно з цими угодами щорічно підписуються Програми спільних дій про співпрацю між регіонами, у яких визначено конкретні заходи щодо співробітництва у сферах економіки, освіти, науки і культури, а по закінченню терміну дії підводяться підсумки про стан їх виконання.

12 травня 2012 року відбувся українсько-словацький День Добросусідства на території міжнародного пункту пропуску «Убля – Малий Березний», де було підписано Виконавчий протокол № 5 між Закарпатською обласною державною адміністрацією та Кошицьким самоврядним краєм на період травень 2012-2013 та Програму спільних дій між Закарпатською обласною державною адміністрацією та Пряшівським самоврядним краєм на 2012 рік. Разом з тим, підписано Угоди про транскордонне співробітництво між селами Забродь Великоберезнянського району Закарпатської області Україна та Уліч Пряшівського самоврядного краю Словачької Республіки, с.Тростяниці Мукачівського району Україна та с.Млиники Кошицького самоврядного краю Словачької Республіки.

13-14 липня 2012 року в рамках Програми спільних дій між Закарпатською обласною державною адміністрацією і Пряшівським самоврядним краєм на 2012 рік, відбувся робочий офіційний українсько-словацький візит делегації Пряшівського самоврядного краю Словачької Республіки на Закарпатті, під час якого обговорювалось питання відкриття пункту пропуску українсько-словацького державного кордону «Уліч-Забрідь».

Співробітництво між Закарпатською областю та прикордонними регіонами Угорської Республіки здійснюється на основі Угод між Закарпатською облдержадміністрацією і органом самоврядування Саболч – Сатмар-Березької області Угорщини, а також між Закарпатською обласною радою та областю Гевеш медье Угорщини. Нещодавно також підписано Угоду з Боршод-Абауй-Земплен медье (Угорщина).

Водночас здійснюється активне співробітництво з окремими регіонами країн ЄС і в рамках підписаних угод з повітами Марамуреш та Сату Маре (Румунія), Підкарпатським воєводством (Польща).

У рамках Програми ЄСП «Україна – Угорщина – Словаччина – Румунія» 2007-2013 з метою реалізації та підготовки проектів 22-23 березня 2012 року в м.Ужгород проведено Тренінг з проектного менеджменту для виграшних проектів; 30-31 липня 2012 року у м.Варшава відбулося VI засідання Спільного Моніторингового Комітету в рамках Програми «Україна – Польща – Білорусь» 2007-2013, де було оголошено результати другого конкурсу заявок.

30 березня 2012 року в м.Ужгород укладена угода між Закарпатською обласною радою та Міністерством закордонних справ Угорщини про співпрацю у виконанні проектів розвитку, що здійснюються у рамках Східного партнерства.

13-14 листопада 2012 р. у містечку Казімеж Дольни (Польща) відбулося VII засідання Спільного Моніторингового Комітету в рамках Програми «Україна – Польща – Білорусь» 2007-2013, де було прийняте рішення про затвердження фінансування 26 проектів з другого конкурсного набору (Пріоритет 1) на загальну суму понад 40 млн. євро.

05-07 грудня 2012 року у м. Токаї (Угорщина) відбулося засідання Спільного Моніторингового Комітету в рамках Програми «Україна – Польща – Білорусь» 2007-2013 тавідібрано проекти третього кола. Також відбулося перше засідання робочої групи з підготовки нової програми ЄСП на 2014-2020 роки.

Під час V засідання Українсько-Угорської міжурядової змішаної комісії з питань транскордонного співробітництва та прикордонного співробітництва (м. Вайа, Угорщина), підписано протокол п'ятого засідання Українсько-Угорської міжурядової змішаної комісії з питань транскордонного та прикордонного співробітництва.

У рамках Програми прикордонного співробітництва ЄСП «Україна – Угорщина - Словаччина - Румунія» на 2007-2013 роки в розвиток регіону залучено понад 20 млн. євро.

В цілому суб'єкти Закарпатської області та прикордонних регіонів Угорщини, Словаччини та Румунії беруть участь близько у 80 проектах, як у якості партнерів, так і аплікантив на загальну суму близько 30 млн. євро.

В рамках третього конкурсу Програми кількість відібраних проектів сягає 53, в тому числі і резервних, на загальну суму 17 367 034,57 євро.

Водночас, Закарпатська область займає активну позицію у процесі підготовки нових програм сусідства Європейської комісії «Україна – Угорщина – Словаччина 2014 – 2020».

На даний час за рахунок Програми прикордонного співробітництва ЄСП «Україна – Угорщина – Словаччина – Румунія» на 2007-2013 роки вдалося вирішити питання з фінансування розбудови пунктів пропуску, які мають важливе економічне значення для області. Зокрема, Лужанка-Берегшурань (на Угорському кордоні), Дяково-Халмеу (на Румунському) та Ужгород-Вишне Немецке (на Словацькому). На розбудову цих пунктів пропуску Європейською Комісією виділено 10,2 млн. євро., українською стороною – понад 1 млн. грн.

Європейською Комісією у рамках Програми сусідства «Україна – Словаччина – Угорщина – Румунія» 2007–2013 рр. розглянуто проекти щодо реконструкції пунктів пропуску на українсько-словацькому кордоні, українсько-угорському кордоні, українсько-румунському кордоні та виділено 20,4 млн. євро.

На українсько-словацькому кордоні функціонує 5 пунктів пропуску: «Ужгород – Вишне Немецке», «Ужгород – аеропорт», «Малий Березний – Убля», «Павлове – Матьовце», «Малі Селменці – Велке Слемеце». Завдяки зусиллям органів виконавчої влади завершено та здано в експлуатацію під'їзну дорогу до вантажного терміналу міжнародного пункту пропуску «Ужгород – Вишне Немецке» на українсько-словацькій ділянці кордону. Також опрацьовано питання відкриття нових пунктів пропуску «Уліч – Забрідь», «Соломоново–Чіерна над Тисов» – на українсько-словацькому кордоні, що значно полегшить роботу існуючих пунктів переходу.

Друга черга розбудови інфраструктури МАПП «Ужгород» передбачає реконструкцію існуючих митних споруд на пасажирському напрямку, розширення стику доріг пункту пропуску «Ужгород – Вишне Немецке». Готується до подання у Спільний технічний Секретаріат, для проходження стадії підготовки та підписання партнерської і грантової угод проект «Ефективний та безпечний кордон»/«Модернізація та реконструкція пунктів пропуску на україно-словацькому кордоні» в рамках ППС ЄСП «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» на 2007-2013р.р. Виготовлено та затверджено проектно-кошторисну документація, відкрито валютний рахунок для отримання грантових коштів та опрацьовується порядок підготовки документів для проведення міжнародного тендера.

Діючі пункти пропуску на українсько-угорській ділянці державного кордону:

1) «Чоп – Загонь» – всі питання практично врегульовано, невизначеностей стосовно його роботи у сторін немає, але відзначається необхідність розширення пункту пропуску «Чоп» з можливим майбутнім будівництвом нового мосту через р. Тиса. Крім того, за рахунок коштів Програми сусідства та партнерства ЄС «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна» передбачається створення Спільного довідкового пункту Загонь – «консультативний центр» КПП Загонь – Чоп.

2) «Лужанка – Берегшурань» – за рахунок коштів Програми сусідства та партнерства ЄС «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна» вдалося вирішити питання фінансування реконструкції зазначеного пункту пропуску. Європейською Комісією буде надано 2,7 млн. євро на реконструкцію даного пункту пропуску.

3) «Вилок – Тисобеч» – з метою спрощення паспортного контролю туристів, які зацікавлені водним спортом на р. Тисі, тут передбачається створення водного пункту пропуску. Будівництво також передбачається за рахунок коштів Програми сусідства та партнерства ЄС «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна».

На українсько-угорських автомобільних пунктах пропуску «Лужанка», «Вилок» розпочато реалізацію проекту «Ефективний та безпечний кордон»/«Реконструкція МАПП «Лужанка», закупівля обладнання для митних органів, створення споруд модульного типу для оформлення каноїстів в п/п «Вилок».

Проект передбачає реконструкцію української частини п/п «Лужанка», закупівля обладнання, створення павільйону оформлення каноїстів, що подорожують р. Тиса. Завершується формування повного апікаційного пакету, включаючи бюджет проекту. Виготовлено проектно-кошторисну документацію та отримано позитивний висновок експертизи. Проблемні питання: документи на довгострокове користування земельною ділянкою в поймі р. Тиса знаходяться на експертизі.

Межуючи з Польщею і маючи добросусідські відносини з сусіднім Підкарпатським Воеводством, область не має жодного пункту пропуску. Є проект будівництва пішохідного п/п «Лубня-Волосате», який має важливе соціально-економічне значення для розвитку туризму в регіоні.

На кордоні з Угорщиною наразі заплановано реконструкцію пунктів пропуску «Косино-Дзвінкове», «Лужанка-Берегшурань» та будівництво нового водного пункту пропуску на базі митного поста «Вилок».

На кордоні зі Словаччиною область має ряд пропозицій, які реалізовуватимуться у найближчому майбутньому. Це зміна статусу пункту пропуску М.Селменці-В.Селменці з пішохідного на автомобільний та відкриття двох нових пунктів пропуску «Уліч-Забрідь» і «Соломоново-Чіерна».

На Румунському кордоні планується відновити роботу пункту пропуску «Хижа-Тарна Марє», а у пункті пропуску «Ділове-Валя Вішеулуй» відкрити пішохідний пропуск та розпочати будівництво нових – «Яблунівка», «Біла Церква-Сігет», що, в свою чергу, значно зменшить навантаження на основний діючий пункт пропуску «Дяково-Халмеу» і дасть можливість об'єднати туристичні маршрути Карпатського регіону Польщі, Словаччини, України та Румунії, які з кожним роком є все більш популярними.

На українсько-румунському пункті пропуску «Дякове» розпочато реалізацію проекту «Ефективний та безпечний кордон між Румунією та Україною». «Реконструкція МАПП «Дякове», реалізація якого

передбачена в рамках ППС ЄІСП «Угорщина –Словаччина-Румунія-Україна» на 2007-2013роки. Проект передбачає створення повної нової інфраструктури пункту пропуску. Виготовлено проектно-кошторисну документацію та отримано позитивний висновок експертизи, вирішене питання з румунською стороною стосовно примикання доріг в точці стику, проведено ґрунтове обстеження для визначення та включення у кошторис вартості відводу землі. Однак на сьогодні ще не вирішене питання будівництва під'їзної дороги та питання взаємного розташування інфраструктури МАПП «Дякове».

В цілому, серед основних завдань, вирішення яких дасть змогу Закарпатській області налагодити ефективну співпрацю із суміжними країнами – членами Євросоюзу, можна відзначити наступні:

- залучення коштів у розвиток області за рахунок програм сусідства Європейського Союзу, які діють на східному кордоні ЄС у сумі близько 15 млн. євро;

- завершення будівництва та реконструкції пунктів пропуску:Лужанка-Берегшурень (на угорському кордоні), Дяково-Халмеу (на румунському) та Ужгород-Вишне Немецке (на словацькому);

- проведення відповідних заходів щодо відкриття нових пунктів пропуску: «Соломоново-Чіерна» і «Уліч-Забрідь» (на словацькому кордоні), «Яблунівка» (на румунському) та «Лубня-Волосате» (на польському) ;

- в рамках Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону вирішення питання будівництва об'єктів очисних споруд в містах Ужгород, Мукачево та Міжгір'я; проектування річкового порту на річці Тиса; створення регіональних ландшафтних парків «Синяк», «Петрос», «Притисянський», з включенням до їх складу об'єктів туристичної та господарської інфраструктури.

Сьогодні ще однією із перспектив у розвитку транскордонного співробітництва стала можливість створення транскордонних центрів з інвестицій, інновацій та трансферу технологій. Задля цього в області проведено інноваційний аудит, метою було визначення інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств та можливостей його розвитку. Даною ініціативою охоплено підприємства, які працюють в таких галузях як харчова, переробна, легка, добувна, деревообробна, машинобудівна, а також у паливно-енергетичному комплексі, у сфері торгівлі і транспорту.

Дана інституція, поруч з іншими, покликана сприяти налагодженню міжрегіонального співробітництва Закарпатської області з сусідніми країнами – членами ЄС через міжнародний рух капіталу у вигляді іноземного інвестування, трансфер технологій, обмін досвідом у сфері науки і техніки та запровадження інновацій у виробництво.

3. Проблеми ефективної організації транскордонної співпраці України з сусідніми країнами-членами ЄС

Проблема формування системи транскордонного співробітництва за європейськими стандартами в Україні є актуальним питанням теорії і практики європейської інтеграції України.

Важливо підкреслити, що хоча транскордонне співробітництво не є частиною *acquis communautaire*, втім воно є складовою регіональної політики ЄС. Останнім часом бачимо, що перспектива асоціації з ЄС у межах зони вільної торгівлі та безвізового пересування громадян була замінена статусом сусіда і, відповідно, пропозицією разом з Білорусією і Молдовою скласти східне «коло друзів» Євросоюзу. ЄС однозначно висловлюється в програмі сусідства за подальше поглиблення транскордонного і міжрегіонального співробітництва за умов фінансового забезпечення з боку ЄС.

У найближчі роки ЄС буде прагнути зміцнити власну безпеку, зокрема й на східних кордонах. Тому основними проблемами, що їх вирішуватиме ЄС з Україною, стануть припинення нелегальної міграції та боротьба з міжнародною організованою злочинністю.

Роль транскордонного співробітництва ЄС та України зростатиме з огляду на значний транзитний потенціал України; в цьому контексті транскордонне співробітництво має бути орієнтоване на перетворення кордону з бар'єру на шляху транспортних потоків на інтеграційний чинник, що стимулюватиме його розвиток. В свою чергу сучасний динамічний розвиток європейської інтеграції потребує виокремлення нових пріоритетів розвитку транскордонного співробітництва України та сусідніх держав.

В Україні нині існує низка проблем, пов'язаних із становленням і розвитком місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в незалежній Україні формується впродовж невеликого часового відрізка, на протязі якого неможливо було вирішити усі теоретичні і практичні проблеми, пов'язані з його розвитком. Специфіка діяльності місцевих державних адміністрацій пов'язана з тим, що їхню фінансово-економічну основу становлять земля, природні ресурси, комунальна власність, доходи місцевого бюджету.

Розглядаючи ТКС на рівні Закарпатської області, можна побачити проблеми, які так чи інакше стримують співробітництво. Це проблеми, пов'язані з різним рівнем економічного і соціального розвитку кожної країни, проблеми щодо вирішення питань будівництва і реконструкції об'єктів прикордонної інфраструктури, зокрема, автомобільних і залізничних магістралей, пунктів переходу кордону, закладів сервісного обслуговування, телекомунікацій і т.д.

Підвищення ефективності транскордонного співробітництва значною мірою залежить не тільки від політичних факторів та правового регулювання проблем прикордоння, а також і від зрілості місцевих органів влади, місцевого самоврядування і співвідношення проблем центру та регіонів.

Перспективи розвитку транскордонного співробітництва України та ЄС викликають все більше запитань. Проголошений курс України на євроінтеграцію повинен би посилювати співпрацю з країнами ЄС,

особливо на прикордонних територіях. З іншого боку, спостерігаємо, що дія органів центральної влади не сприяє такому перебігу подій. З одної сторони ТКС не може покращуватись без певного поступу України в сторону Європи. ЄС неодноразово наголошував, що слід покращувати законодавчу базу в плані розширення прав прикордонних територій, більше дозволяти вирішувати адміністраціям на місцях, розвивати місцеве самоврядування, і в той же час зменшувати вплив центру на прийняття рішень. В цьому напрямку багато що зроблено, але ще дуже багато відповідних рішень попереду, причому деякі з них лежать у політичній площині [7, 8].

ВИСНОВКИ

Для України транскордонне співробітництво з сусідніми державами-членами Євросоюзу та ЄС у цілому є надзвичайно важливим та винятково ефективним шляхом практичного залучення регіонів України до загальноєвропейських інтеграційних процесів. Після вступу групи країн Центральної Європи до Європейського Союзу суттєво змінився статус транскордонного співробітництва між Україною і центральноєвропейськими державами – новими членами ЄС.

По-перше, транскордонне співробітництво України із західними сусідами – Польщею, Словаччиною, Угорщиною з моменту їх вступу до ЄС здійснюється безпосередньо на нових спільних східних кордонах ЄС. Внаслідок цього міжнародні відносини транскордонного співробітництва центральноєвропейських країн з Україною перетворилися із стосунків «другого ешелону» на взаємини ЄС з Україною як безпосереднім сусідом першого порядку Євросоюзу і держав ЦСЄ.

По-друге, якщо раніше транскордонне співробітництво України з Польщею, Словаччиною та Угорщиною було переважно справою двосторонніх або багатосторонніх відносин держав Центральної і Східної Європи, то нині воно перетворилося на форму стосунків України не лише з окремими країнами ЦСЄ чи їх об'єднаннями, але і з Євросоюзом в цілому.

По-третє, транскордонне співробітництво центральноєвропейських держав з Україною стало невід'ємною складовою нової східної політики Євросоюзу.

Геополітичний статус транскордонного співробітництва України з центральноєвропейськими державами піднявся на якісно вищий рівень, що слід вважати беззаперечним позитивом. Взаємодія України з ЄС та країнами-членами ЄС на транскордонному, міжрегіональному рівнях може бути навіть більш динамічною і ефективною, ніж на міждержавному рівні. Сучасні європейські інтеграційні процеси і розширення ЄС створюють, в основному, сприятливу для України ситуацію щодо подальшого вдосконалення транскордонного співробітництва із західними центральноєвропейськими сусідами і ЄС в цілому для переходу до якісно вищого етапу співпраці.

Наближення кордону ЄС вимагає вироблення стратегії використання переваг транскордонного співробітництва західних прикордонних регіонів України з прикордонними територіями сусідніх країн у нових геополітичних умовах, що дозволить нейтралізувати негативні наслідки, які виникли у зв'язку з запровадженням сусідніми державами візового режиму, нового законодавства у сфері регулювання торгівлі та міграції. Транскордонне співробітництво не буде ефективним, якщо не супроводжуватиметься координацією програм; отже, збалансований розвиток прикордонних регіонів стає можливим тільки через вироблення спільних програм розвитку та створення передумов для здійснення взаємовигідних проектів. Це зумовлює потребу у виробленні вже в недалекому майбутньому спільного стратегічного документа, який би окреслював спільне бачення пріоритетів розвитку транскордонного співробітництва у трьох площинах: Україна – Центральна Європа – Євросоюз. Перелічені геополітичні та інші позитивні зміни створюють, в основному, сприятливу для України ситуацію щодо подальшого вдосконалення транскордонного співробітництва із західними сусідами і ЄС в цілому для переходу до якісно вищого етапу співпраці.

Останнім часом з боку загальноєвропейських інституцій значно зріс практичний інтерес до розвитку співробітництва з Україною саме на східних кордонах ЄС. Про це свідчить, зокрема, таке. По-перше, керівні органи ЄС (зокрема – Європейська Комісія) самі декларують та ініціюють посилення і розширення різних форм транскордонної співпраці з Україною. По-друге, загальноєвропейські органи націлюють сусідні з Україною центральноєвропейські держави на розвиток транскордонного, міжрегіонального співробітництва, фактично доручивши Польщі, Словаччині та Угорщині практичну реалізацію цього напрямку східної політики ЄС.

Закарпатська область як прикордонний регіон України має вагомі здобутки у транскордонному співробітництві із суміжними країнами Центральної Європи і перспективу розвитку цих стосунків. В умовах розширення кордонів ЄС необхідно використати гео економічне розміщення Закарпатської області. Насамперед це стосується транспортних комунікацій як основного елемента прикордонної інфраструктури. Крім того, слід розширювати концентрацію локальних мереж міждержавної (транскордонної) торгівлі, сфери послуг, фінансової діяльності, а також використовувати додаткові зручності у зв'язку з активізацією туристичної діяльності.

Таким чином, при створенні сприятливих умов прикордонні території зможуть найближчим часом перетворитися в кон'юнктурутворювальний фактор міжнародних економічних зв'язків.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про транскордонне співробітництво», прийнятий Постановою ВРУ від 24 червня 2004 р. - №1861-IV. «Голос України», 22 липня 2004 р.
2. Шилепницький П.І. Особливості транскордонного співробітництва за програмою інструменту Європейської Політики Сусідства та Партнерства / П.І. Шилепницький, О.В. Зибарева, Л.В. Вербівська // Наук. вісник БДФА : Економічні збірки : зб. наук. праць / МФУ, БДФА. – Чернівці, 2008. – Вип. 3 Ч.І. – с. 81–83.
3. Офіційний сайт «Програма транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» на 2007-2013 роки». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pl-by-ua.eu/ua>.
2. European Neighbourhood and Partnership Instrument. Strategy Paper 2007 – 2013. Indicative Programme 2007 – 2010. Executive Summary. Офіційний сайт Європейської Комісії – Режим доступу: <http://ec.europa.eu>.
3. Кіш Є.Б. Українсько-угорське транскордонне співробітництво: можливості та пріоритети ХХІ століття. – Ужгород: Ліра, 2008, 124 с.
4. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. За ред. В.С. Куйбіди, А.Ф. Ткачука, В.В. Толкованова. – К. «Крамар», 2009. – 242 с.
5. Соболева Г.Г. Інструментарій діагностики пріоритетів регіональної стратегії соціально-економічного розвитку// Економічний простір. – 2012. - № 58. – с. 103-108.
6. Транскордонне співробітництво в умовах розширення Європейського Союзу на Схід: Монографія/ В.П. Мікловда, М.А. Лендел, С.С. Слава, С.В.Сембер та ін. – Ужгород: Карпати, 2006. – 496 с.
7. Мікула Н.А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
8. Лендел М.А, Студеняк П.Ю. Регіон в системі прикордонного співробітництва. Монографія. – Ужгород: Карпати, 2009. – 472 с.
9. Сухенко В.В. Питання транскордонного співробітництва у регіональній політиці ЄС : теоретичний аспект / В.В. Сухенко // Інвестиції: практика і досвід. – 2009. – №22. – С. 78-80.
10. Погрибенник О.В. Транскордонне співробітництво як один із чинників ефективної регіональної політики в Україні / О.В. Погрибенник // Проблеми і перспективи розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції та світової фінансової кризи / МФУ, БДФА; гол. Ред. В.В. Прядко. – Чернівці, 2009. – С. 201-204.
11. Програма «Європейська політика сусідства», ініціатива «Східне партнерство» від 23 жовтня 2011 р. Урядовий портал. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=224168250.
12. А. М. Чепеленко Транскордонне співробітництво в процесі європейської інтеграції України. // Ефективна економіка.– 2011. – №2, с.29-35.

Одержано 28.02.2013р.

© **Ерфан Єва Алоїсівна**, доцент кафедри міжнародних економічних відносин ДВНЗ УжНУ
Гурчумелія Уляна Іванівна, головний спеціаліст головного управління з питань європейської інтеграції, зовнішньоекономічних зв'язків та туризму облдержадміністрації
Ерфан Гермiна Юрiївна, головний спеціаліст головного управління з питань європейської інтеграції, зовнішньоекономічних зв'язків та туризму облдержадміністрації